

Pohotovostní pluk VB ČSR (1969) 1970–1990 (Nástin organizačního vývoje)

Marie Muzikantová

Rok 1969 byl zahájen tradičním novoročním projevem prezidenta ČSSR, v němž Ludvík Svoboda označil právě skončený rok šedesátý osmý za rok, který „*nebyl lehký pro nikoho z vás, nebyl lehký ani pro mne a nutí nás vyslovit otázku, jaké místo zaujme v našich dějinách,*“¹ a vyjádřil naději, že nadcházející rok pro občany této země bude lepší a radostnější. Ale následující běh událostí měl ukázat, že tomu tak nebude, že rok 1969 bude pro obyvatele tohoto státu mnohem těžší, že dojde opět ke ztrátám na lidských životech (hlavně mladých a nevinných lidí, kteří se proviní jen tím, že budou v nesprávném čase na nesprávném místě) a že důsledky událostí z roku 1969 neblaze ovlivní život celé jedné generace.

Od okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy neuplynulo ani pět měsíců, když se 16. ledna 1969 na Václavském náměstí v Praze polil hořlavinou a zapálil jednadvacetiletý student Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Jan Palach, 19. ledna 1969 svým rozsáhlým popáleninám v nemocnici podlehl. Svým hrůzným činem chtěl vyburcovat československou společnost z letargie, do které upadla po 21. srpnu 1968. Palachova příkladu následovali další mladí lidé.

V období od 15. do 20. ledna 1969 probíhaly v Praze mohutné protirežimní demonstrace, proti kterým zakročovali příslušníci SNB.

V pátek 28. března 1969 v 19 hodin začalo utkání na hokejovém mistrovství ve Stockholmu mezi SSSR a ČSSR a v souvislosti s vítězstvím československých hokejistů došlo v noci z 28. na 29. března 1969 ve všech českých krajích k velkým protisovětským demonstracím, zejména pak v těch městech, kde byla dislokována sovětská vojska.²

V hlavním městě Praze se soustředilo na Václavském náměstí cca 15–20 000 občanů a stovky automobilů s rozsvícenými reflektory za stálého houkání pomalu projížděly Václavským náměstím a přilehlými ulicemi. Dav se později rozšířil až na počet cca 100–150 000 lidí. Před budovou Aeroflotu na Václavském náměstí se soustředilo cca 4 000 lidí, došlo k rozbití výkladní skříně, poté dav vnikl do budovy Aeroflotu, bylo demolováno vnitřní zařízení a nábytek byl pálen na chodníku před budovou, zničeny byly i veškeré písemnosti.³

Svým rozkazem nařídil ministra vnitra ČSR náčelníkům všech součástí MV ČSR zajistit 50% pohotovost všech příslušníků dne 29. března 1969 v době od 16 hodin a dne 30.

¹ *Rovnost*, 2. 1. 1969, R 84, č. 1, s. 1.

² AMV Kanice, f. H 2-1, I. díl, kart. č. 5, i. č. 74.

³ AMV Kanice, f. H 2-1, I. díl, kart. č. 5, i. č. 74.

března 1969 od 14 hodin zvýšit stupeň pohotovosti s přihlédnutím ke konkrétní místní bezpečnostní situaci.⁴ Pozdějším svým rozkazem nařídil náčelníkům krajských správ, správ VB a náčelníkovi Městské správy VB Praha zřídit k zabezpečení veřejného klidu a pořádku na území ČSR u každého okresního oddělení VB pořádkové jednotky o síle dvaceti až padesáti příslušníků VB, u MS VB Praha pět pořádkových jednotek o síle nejméně 100 příslušníků VB a u městských správ Brno, Ostrava a Plzeň pořádkové jednotky o síle 50–100 příslušníků VB. Tito příslušníci VB měli být především fyzicky zdatní, jmenovitě určení k okamžitému povolání do pořádkových jednotek, současně měl být zajištěn potřebný počet příslušníků do zálohy pro doplnění v případech nemoci a dovolených. Dále měl být zpracován samostatný poplachový plán, plán svozu a určeno místo k soustředění jednotky, rovněž měly být pro každou pořádkovou jednotku jmenovitě určeny k obsazení velitelské posty a v rámci kraje zajištěn dostatečný počet dopravních prostředků a spojovací techniky pro rychlou přepravu na místo určení.⁵

V souvislosti s událostmi z noci z 28. na 29. březen 1969 bylo celkem předvedeno na útvarů VB na území ČSR 175 osob (z toho 3 osoby do 15 let a 32 mladiství); mezi nimi bylo 5 školáků, 13 učňů, 10 studentů, 82 dělníků a 7 vojáků.⁶

Byla to největší protestní akce československých občanů po invazi vojsk Varšavské smlouvy a zároveň donutila vládu ČSSR zaujmout k těmto protestním shromážděním nějaké stanovisko.

Vláda ČSSR se dne 2. dubna 1969 usnesla na opatřeních v souvislosti s událostmi, k nimž došlo ve dnech 28. a 29. března 1969⁷ a uložila ministru vnitra ČSSR, aby v součinnosti s ministrem vnitra ČSR a ministrem vnitra SSR učinil okamžitá preventivní opatření k udržení a posílení klidu a pořádku ve státě, k vybavení Veřejné bezpečnosti technickými prostředky, k její odborné a politické přípravě k účinným zákrokům proti nezákonným akcím většího rozsahu a k předložení návrhu na vytvoření pohotovostních jednotek SNB do jednoho měsíce.⁸

Myšlenka vytvořit pohotovostní jednotku SNB, která by v případech velkého shromáždění nepokojných davů zasahovala, nebyla tak zcela nová. Již 26. listopadu 1968 předložil náčelník kádrové a organizační správy MV k projednání do kolegia ministra vnitra předběžný návrh na zřízení pohotovostních záloh SNB. V návrhu se v podstatě vycházelo ze dvou základních variant:⁹

– Varianta č. 1: zřídit pohotovostní zálohy z příslušníků SNB z povolání za předpokladu navýšení početních stavů o 1 500 funkčních míst, 1 500 osob a 45 milionů Kčs na mzdový

⁴ RMV ČSR č. 8 ze dne 29. března 1969 (tamtéž, Rozkazy MV ČSR, ročník 1969).

⁵ RMV ČSR č. 51 ze dne 11. července 1969 (tamtéž).

⁶ Tamtéž.

⁷ Usnesení vlády ČSSR č. 66 ze dne 2. dubna 1969 – výtisk č. 77 (AMV Kanice, f. H 2-1, I. díl, kart. č. 5, i. č. 71).

⁸ AMV Kanice, f. H 2-1, I. díl, kart. č. 5, i. č. 71.

⁹ AMV Kanice, f. A 6/2, i. č. 1177.

fond ročně.¹⁰

– Varianta č. 2: zřídit pohotovostní zálohy z vojáků základní služby ČSLA v počtu cca 1 500 a příslušného počtu příslušníků štábu a služeb.¹¹

Jak se později ukázalo, pohotovostní útvary SNB byly vytvořeny a formovány na základě kombinace obou výše zmíněných variant.¹²

14. dubna 1969 zaslal hlavní velitel VB ČSR plk. dr. Josef Hrubý generálnímu inspektorovi MV ČSR plk. dr. Jindřichu Thonovi podrobně zpracovaný návrh na zřízení pohotovostních jednotek VB ČSR ve smyslu usnesení české vlády č. 44/69 ze dne 2. 4. 1969.¹³

Návrh navazuje na náměty již dříve zpracované a kategoricky prosazuje myšlenku vytvořit pohotovostní útvar z příslušníků VB získaných ke službě nábořem z řad branců ještě před jejich nástupem k výkonu základní vojenské služby u útvarů ČSLA. V případě, že by se nepodařilo náborovým střediskům při KS SNB ve spolupráci s okresními vojenskými správami získat potřebný počet uchazečů o službu ve VB, byly by pohotovostní jednotky doplňovány z řad vojáků základní služby. Návrh dále předpokládá, že pohotovostní jednotky VB budou v podřízenosti národních ministerstev vnitra a navrhuje vytvořit a dislokovat pohotovostní jednotky na území ČSR s počty příslušníků takto: hlavní město Praha – 1 000 (s tím, že potřeby S VB Praha bude zajišťovat pohotovostní jednotka MS VB Praha), Jihomoravský kraj – 500, Severomoravský kraj – 450, Severočeský kraj – 450, Západočeský kraj – 400, Východočeský kraj – 350, Jihočeský kraj – 300. V neposlední řadě klade návrh důraz na odbornou kvalifikaci, praktickou a teoretickou připravenost příslušníků k provedení zákroku, na kvalifikované vedení a fyzickou dostatečnost.¹⁴

Návrh na zřízení pohotovostních útvarů SNB byl poté projednáván na 4. schůzi kolegia MV ČSSR dne 30. dubna 1969. Zde byla velmi důrazně postavena myšlenka, aby pohotovostní útvary SNB byly zřízeny jako stálé bezpečnostní složky, speciálně vycvičené a podřízené národním ministrům vnitra. Na vybudování pohotovostních útvarů je perspektivně počítáno s částkou 210 milionů Kčs (ubytování, materiálně-technické zabezpečení) a 65 milionů Kčs ročně na mzdový fond.¹⁵

V tomto období, kdy probíhala stálá diskuse o konečné podobě pohotovostních útvarů VB, uskutečnila delegace zástupců českého a slovenského ministerstva vnitra v čele s plk. dr. Josefem Hrubým jako hlavním velitelem VB MV ČSR a hlavním velitelem VB MV SSR pplk. dr. Josefem Vadovickým služební cestu do PLR za získáním praktických zkušeností z činnosti pořádkového pohotovostního pluku milice ve Varšavě. Některé zde

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž.

¹² Pohotovostní útvary SNB byly tvořeny příslušníky SNB a jejich počty doplňovány nábořem mezi branci ČSLA.

¹³ AMV Kanice, f. H 2-1, II. díl, kart. č. 8, i. č. 26.

¹⁴ AMV Kanice, f. H 2-1, II. díl, kart. č. 8, i. č. 26.

¹⁵ AMV Kanice, f. A 2/3, i. č. 191.

nabyté vědomosti byly aplikovány v pozdějších verzích návrhů na zřízení pohotovostních útvarů VB.¹⁶

Současně v této době s předkládanými návrhy na zřízení pohotovostních útvarů VB byly zároveň zkoumány možnosti stavebně-ubytovací. V informaci předložené 6. srpna 1969 odborem pro hospodářské řízení MV ČSSR ministru vnitra ČSSR bylo konstatováno, že zajistit ubytování pohotovostního útvaru o počtu 1 600 mužů (ve stávajících ubytovacích fondech MV na území hlavního města Prahy ani v jeho nejbližším okolí) nelze a jedinou možností je výstavba nového areálu. Útvar hlavního architekta města Prahy vytypoval pro tento účel staveniště v Praze 9 o rozloze cca 5 ha, kde lze řešit definitivní výstavbu kasárenského areálu a eventuelně i dočasné provizorium na dobu deseti roků.¹⁷ 31. října 1969 ministr vnitra ČSR svým rozhodnutím schválil výstavbu pro ubytování pohotovostního útvaru VB ČSR v Praze 9-Hrdlořežích s předpokládaným stavebním nákladem ve výši 88 milionů Kčs. Stavba byla zařazena do výhledového plánu investic MV ČSR a pravděpodobné zahájení bylo naplánováno na rok 1970.¹⁸

20. října 1969 předložil náčelník bezpečnostního odboru VB MV ČSR pplk. JUDr. Josef Poláček do kolegia ministra vnitra ČSR konečný návrh zásad pro výstavbu a činnost pohotovostního útvaru VB v ČSR.¹⁹ Návrh byl vypracován v součinnosti s hospodářskou správou MV ČSR, správou spojení MV ČSR, personální a organizační správou MV ČSR a Hlavním velitelstvím VB a podrobně rozpracovával otázky týkající se účelu zřízení pohotovostního útvaru VB ČSR, početního stavu včetně velitelské sestavy, podmínek k náboru a zařazování branců do služeb VB,²⁰ jejich ubytování a stravování. Dále byla v tomto návrhu řešena otázka podřízenosti pohotovostních útvarů a jejich vnitřní organizační struktury, materiálně-technického vybavení, hospodářského zabezpečení, organizace a systému spojení, bojové a tělesné přípravy, zdravotnického zabezpečení, školského systému i kulturního vyžití. Zároveň bylo řečeno, že pohotovostní útvary VB začnou plnit úkoly k 1. 9. 1970 se stavem 400 příslušníků, k 1. 4. 1971 se stavem 800 příslušníků a k 1. 9. 1971 bude dosažen plánovaný počet, tj. 1 200 příslušníků.²¹

Koncem roku 1969 byla zřízena poddůstojnická škola, ve které byl vycvičen potřebný počet poddůstojníků – velitelů družstev pro první běh výcviku vojáků vyčleněných pro pohotovostní útvary VB.²²

Dnem 1. prosince 1969 byl ustanoven do funkce náčelníka štábu pohotovostního útvaru VB pplk. Jaroslav Veishapl. O dva roky později byl povýšen do hodnosti plukovníka a

¹⁶ AMV Kanice, f. H 2-1, II. díl, kart. č. 8, i. č. 26.

¹⁷ AMV Kanice, f. A 2/3, i. č. 2417.

¹⁸ AMV Kanice, f. H 2-1, II. díl, kart. č. 8, i. č. 26.

¹⁹ AMV Kanice, f. H-4, kart. č. 1, i. č. 3.

²⁰ Než byla schválena definitivní směrnice pro výběr a nábor branců do pohotovostních útvarů VB, probíhala ve 2. polovině roku 1969 čilá korespondence mezi personálním a organizačním odborem MV ČSSR a generálním štábem ČSLA. Viz AMV Kanice, f. A 26, i. č. 20 a f. H 2-1, II. díl, kart. č. 8, i. č. 26.

²¹ AMV Kanice, f. H-4, kart. č. 1, i. č. 3.

²² AMV Kanice, f. A 2, i. č. 283.

dnem 1. prosince 1971 byl ustanoven do funkce velitele Pohotovostního pluku VB ČSR.²³

Ze všech těchto jednání, diskusí, předkládaných a připomínkových návrhů vzešla v první čtvrtině roku 1970 konečná podoba zásad, podle nichž měly být zřizovány pohotovostní útvary VB na území obou republik. Tyto zásady byly součástí nařízení ministra vnitra ČSSR č. 10 ze dne 10. března 1970, jímž se vydávají jednotné pokyny pro zřizování pohotovostních útvarů Veřejné bezpečnosti ve smyslu usnesení vlády ČSSR č. 180 ze dne 23. července 1969.²⁴ Aby byl zabezpečen jednotný postup při zřizování a výstavbě pohotovostních útvarů VB, jejich organizace, úkolů a materiálně-technického zabezpečení, staly se součástí tohoto nařízení ještě tři přílohy:

1. Zásady pro výstavbu pohotovostních útvarů Veřejné bezpečnosti,
2. Pokyny pro výběr branců k pohotovostním útvarům Veřejné bezpečnosti,
3. Pokyny pro zabezpečení spojení u pohotovostních útvarů Veřejné bezpečnosti.

V obecném ustanovení zásad pro výstavbu pohotovostních útvarů Veřejné bezpečnosti bylo explicitně řečeno, že se zřizuje pohotovostní útvar VB pro ČSR a pohotovostní útvar VB pro SSR k posílení akceschopnosti Veřejné bezpečnosti a že tyto útvary budou plnit tři základní úkoly:

1. vytvářet stálou pohotovost příslušníků a technických prostředků ke zvládnutí mimořádných událostí, demonstrací a porušování veřejného pořádku velkými skupinami osob;
2. posilovat výkon bezpečnostní služby ve velkých městech a při velkém shromáždění osob;
3. plnit funkci odborné nástupní školy VB pro příslušníky zařazené u pohotovostních útvarů.²⁵

Pohotovostní útvary VB měly zahájit svou činnost k 1. 9. 1970 a být postupně doplňovány tak, aby dosáhly k 1. 9. 1971 plánovaného počtu.²⁶ K pohotovostním útvarům VB měli být zařazováni jen předem vybraní branci, kteří se dohodou zaváží po ukončení náhradní vojenské služby vstoupit do služebního poměru příslušníka VB a vykonávat po dobu 19 měsíců službu u pohotovostního útvaru VB a potom ještě další tři roky u výkonných součástí Veřejné bezpečnosti.²⁷

Na výše podrobně popsané nařízení federálního ministra č. 10 z roku 1970 navazovaly postupně vydávané rozkazy českého ministra vnitra: především RMV ČSR č. 37 ze dne 28. května 1970 o zřízení pohotovostního útvaru Veřejné bezpečnosti pro ČSR ke dni 1. června 1970 a o jeho podřízení hlavnímu veliteli VB ČSR, zároveň jím byly vydány tabulky

²³ V roce 1969 měl za sebou pplk. Veishapl (nar. v roce 1926) skoro třicetiletý služební poměr u MV (AMV Kanice, PS).

²⁴ Nařízení vyšlo ve *Věstníku MV ČSSR*, ročník 1970, částka 8 (AMV Kanice, f. RV, kart. č. 4, i. č. 76).

²⁵ Bylo určeno, že výukový proces u pohotovostních útvarů bude probíhat podle osnov pro základní odborné školy VB a bude rozložen pro zařazeného příslušníka do třech stupňů: v průběhu prvního stupně skládají příslušníci dílčí zkoušku ze znalosti práv a předpisů o zákrocích, o používání mírnějších prostředků a o použití zbraně, ve druhém a třetím stupni výuky má být prohlubována teoretická a praktická příprava pro budoucí zařazení příslušníka do výkonných součástí VB (viz pozn. č. 24, oddíl III, článek 16–18).

²⁶ Pohotovostní útvar VB pro ČSR: 1 200 příslušníků Pohotovostního útvaru a 400 příslušníků VB stálého stavu zařazených ve štábních a pomocných útvarech a Pohotovostní útvar VB pro SSR: 600 příslušníků Pohotovostního útvaru a 200 příslušníků VB stálého stavu (tamtéž, oddíl II., článek 3).

²⁷ Tamtéž, oddíl II., článek 10.

plánovaných počtů s platností od 1. června 1970,²⁸ dále později vydaný RMV ČSR č. 50 ze dne 1. září 1970, kterým byl vydán *Prozatímní statut Pohotovostního útvaru*,²⁹ a RMV ČSR č. 51 ze dne 1. září 1970, kterým byl vydán *Řád vnitřní služby u Pohotovostního útvaru VB*.³⁰

Podle *Prozatímního statutu* vydaného RMV ČSR č. 50 v roce 1970 organizace PÚ VB vypadala takto:

V čele PÚ VB je velitel, který se svými zástupci a štábem řídí veškerou činnost útvaru.

Vnitřně je PÚ VB členěn na:

a) velitelství

- velitel PÚ VB
- zástupce velitele pro věci politické
- zástupce velitele pro výuku
- zástupce velitele pro týl
- zástupce velitele pro věci technické
- náčelník štábu

b) výkonné jednotky

- samostatný oddíl obrněných transportérů
- samostatné roty (které se člení na čety a družstva)
- samostatné čety (které se člení na družstva)
- samostatná družstva

c) školský útvar

d) útvary služeb

e) pomocné služby.

V čele výkonných jednotek stojí velitelé, kteří jsou podřízeni přímo veliteli PÚ VB a ve vymezeném rozsahu jeho zástupcům a náčelníku štábu. Školský útvar a útvary služeb jsou ve dvojí podřízenosti: jednak podléhají veliteli PÚ VB po stránce velitelské a jednak jsou po metodické stránce řízeny odbornými součástmi MV ČSR.

Velitel PÚ je podřízen přímo hlavnímu veliteli VB a je jmenován a odvoláván na návrh hlavního velitele VB ministrem vnitra ČSR.

Usnesení vlády č. 180 z roku 1969 i prováděcí předpisy MV ČSSR a MV ČSR z následujícího roku počítaly s etapovou výstavbou PÚ VB. Jednotlivé etapy měly navazovat na nástupní termíny branců ČSLA nastupujících do výcvikových praporů CO MV a jejich pozdější zařazování do PÚ VB po skončení zkráceného základního vojenského výcviku.

1. etapa výstavby PÚ VB byla termínována dnem 1. 9. 1970, kdy mělo být po

²⁸ AMV Kanice, f. RV, kart. č. 2, i. č. 23.

²⁹ AMV Praha, Rozkazy MV ČSR, ročník 1970.

³⁰ AMV Praha (tímto rozkazem ministr vnitra ČSR stanovil s účinností od 1. září platnost *Řádu vnitřní služby ozbrojených sil ČSSR pro PÚ VB* s tím, že ustanovení tohoto řádu neplatí ve věcech výkonu vnitřní služby, které s ohledem na zvláštní povahu služby v PÚ VB jsou upraveny zvláštními předpisy MV ČSR).

ukončení vojenského výcviku zařazeno k PÚ VB prvních 400 příslušníků, 2. etapa výstavby dnem 1. 3. 1971, kdy mělo být zařazeno k PÚ VB dalších 400 branců (početní stav se tím zvýší na 800) a poslední 3. etapa výstavby byla termínována dnem 1. 9. 1971, kdy k PÚ VB mělo být přiřazeno posledních 400 branců a počet příslušníků tedy dosáhne konečného plánovaného stavu, tj. 1 200 příslušníků. V praxi mělo být v budoucích obdobích k PÚ VB postupně zařazováno vždy 400 nováčků a vždy současně vyřazováno 400 příslušníků, kteří dokončí výcvik a školení; a ti pak budou přerazováni k výkonu služby na jednotlivé útvary VB.³¹

Této myšlence termínované a etapové výstavby pohotovostního útvaru VB pro Českou republiku byla podřízena taktéž příprava ke splnění úkolů v oblasti organizačního, kádrového, ubytovacího a materiálně-technického vybavení PÚ VB. Pro 1. etapu výstavby PÚ VB byla zajištěna finanční částka cca 23 milionů Kčs.³²

Snad největší problém nastal se zajišťováním ubytování. Do zprovoznění objektu projektovaného přímo pro potřeby PÚ VB v Praze-Hrdlořezích bylo nutné zajistit provizorní ubytování pro 1. etapu PÚ VB. Nakonec byl získán v srpnu 1970 objekt ČSLA v Jincích, po stavebních úpravách tam bylo umístěno 400 příslušníků a příslušná část velitelských a štábních útvarů. Objekt byl v době převzetí v takovém stavu, že nemohl naplnit dosavadní představy pro provádění výuky, proto bylo rozhodnuto o dalším provizorním řešení a část 1. etapy PÚ VB byla umístěna v objektu školy MV ve Svatém Janu pod Skalou.³³

Vlastní činnost zahájily oba pohotovostní útvary VB k 1. 9. 1970 s třetinovými stavy.

17. září 1970 se konalo v Jincích slavnostní shromáždění u příležitosti zahájení činnosti PÚ VB spojené s předáním zástavy útvaru. Tento den byl poznamenán tragickou dopravní nehodou služebního vozidla, při níž zahynul pplk. Josef Liška, služebně zařazený jako učitel na škole MV ČSR ve Svatém Janu pod Skalou.³⁴

Když na sklonku roku 1970 předložil náčelník štábu PÚ VB pplk. Jaroslav Veishaipl zprávu hlavnímu veliteli VB ČSR o dosavadní činnosti Pohotovostního útvaru VB ČSR, hodnotil výstavbu PÚ VB v 1. etapě kladně; přes všechny počáteční obtíže se nevyskytly zásadní problémy a nedostatky.³⁵

V 1. etapě nastoupilo k PÚ VB 393 frekventantů. Z celkového počtu 400 funkčních míst pro velitelské a štábní útvary bylo obsazeno celkem 86 funkčních míst. Vyhodnocující zpráva pplk. Veishaipla přiznává, že kádrové obsazení funkcí velitelských a štábních útvarů bylo prováděno s velkými potížemi. V některých případech bylo nutné přistoupit i na

³¹ AMV Kanice, f. H 2-1, II. díl, kart. č. 8, i. č. 26.

³² Tamtéž.

³³ AMV Kanice, př. č. 1314–1316/84, balík č. 33. – Ministr vnitra ČSR rozkazem č. 44 ze dne 25. července 1969 zřídil dnem 1. září 1969 ve Sv. Janu pod Skalou Střední odbornou školu MV ČSR – směr VB namísto dosavadní Odborné školy MV (AMV Kanice, Rozkazy MV ČSR, ročník 1969).

³⁴ Plně obsazené služební vozidlo havarovalo ve večerních hodinách, když odváželo účastníky oslav z Jincí do Svatého Janu pod Skalou. (AMV Kanice, př. č. 1314–1316/84, balík č. 33).

³⁵ Tamtéž.

provizorní řešení, a i přes všechna přijatá opatření zůstala zatím některá místa neobsazena.³⁶

Již na počátku roku 1971 předložil velitel PÚ VB ČSR, pplk. Jaroslav Veishaipl, svému přímému nadřízenému hlavnímu veliteli VB a náměstkovi ministra vnitra ČSR návrh na nové organizační uspořádání Pohotovostního útvaru VB ČSR. Předkládaný návrh měl vytvořením nové organizační struktury zabezpečit vyšší bojeschopnost a operativní použitelnost útvaru a vytvořit dokonalejší podmínky k provádění výcviku a výuky. V době vzniku se vycházelo z předpokladu, že útvar bude vystupovat převážně jako celek, a této představě odpovídal dosavadní jak rotní systém organizace, tak i náplň funkcí velitelsko-štabních útvarů. V praxi se však neosvědčila přímá podřízenost zásahových rot veliteli útvaru, který současně řídil i celou soustavu zásahových jednotek.³⁷

Návrh dále předpokládal řešit novou organizační strukturu útvaru – tak, že útvar se bude dělit na tři prapory podle místa dislokace,³⁸ – a nástupních termínů frekventantů. Každý z těchto praporů bude zahrnovat čtyři roty o celkovém počtu 458 příslušníků u 1. praporu a 447 příslušníků u 2. a 3. praporu. Podle tohoto návrhu by se střídání frekventantů provádělo u 1. a 2. praporu po jednom roce, pouze u 3. praporu by nástupní jednotka měla cyklus půlroční. V novém organizačním uspořádání se plánovalo zvýšení počtu důstojnických funkcí na úkor funkcí praporčíků a občanských zaměstnanců. Přesto, že by došlo ke zvýšení platů u některých řídicích funkcí, plánovaný roční náklad na hodnostní a funkční platy by byl nižší téměř o více než půl milionu Kčs, neboť v návrhu se počítalo se snížením funkčního platu frekventantů.³⁹

Vzhledem k navrhovanému uspořádání útvaru žádal pplk. Veishaipl i nový název – Pohotovostní pluk.⁴⁰

Navrhované organizační uspořádání PÚ VB ČSR (prapory, roty, čtyři) vstoupilo v platnost během poloviny roku 1971 a v podstatě neměnně zůstalo až do zániku tohoto útvaru v roce 1990.

Náměstek ministra vnitra ČSR a hlavní velitel VB ČSR předložil jako přímý nadřízený velitele PÚ VB ČSR do kolegia ministra ČSR zprávu ze dne 27. října 1971 o dosavadní činnosti PÚ VB ČSR, v níž především zdůraznil to, že etapová výstavba PÚ VB ČSR byla dokončena a útvar plní v plné míře tři základní funkce, které mu byly vymezeny usnesením vlády ČSSR č. 180 z roku 1969 a rozkazy federálního a národního ministra vnitra. Zejména poukázal na dobrou úroveň výuky, která je připravena tak, aby frekventanti v praxi bravurně zvládli jim přidělené úkoly, proto je výuka rozdělena na tři období po šesti měsících:

³⁶ AMV Kanice, př. č. 1314–1316/84, balík č. 33.

³⁷ AMV Kanice, př. č. 1314–1316/84, balík č. 29 a f. H 2-1, II. díl, kart. č. 21, i. č. 79.

³⁸ Části PÚ VB ČSR byly v té době rozmístěny na čtyřech místech : 1. v objektu ubytovny SONP Kladno-Dubí, když vypršela nájemní smlouva na tyto objekty SONP Kladno-Dubí k 31. 3. 1972, byla ta část PÚ VB ČSR zde ubytovaná dislokována do objektu MV ČSR Kladno-Dříví; 2. v objektu MV Dolní Břežany; 3. v objektu školy MV Svatý Jan pod Skalou; 4. v objektech ČSLA Jince.

³⁹ AMV Kanice, př. č. 1314–1316/84, balík č. 29.

⁴⁰ PÚ VB ČSR byl přejmenován na Pohotovostní pluk VB ČSR rozkazem ministra vnitra ČSR č. 24 z roku 1972 (AMV Kanice, f. H 2-1, II. díl, kart. č. 9, i. č. 26).

- v prvním období byla prováděna odborná výuka a bojový výcvik;
- v druhém období vykonávali příslušníci PÚ VB praktický výkon služby (hlídková a dopravní služba v rozsahu 528 hodin a 132 hodin), pokračuje se ve výcviku zákroků pořádkových jednotek za použití techniky;
- ve třetím závěrečném období byla dokončována výuka odpovídající obsahu deseti a půl měsíců základní školy VB; v této době jsou frekventanti současně zálohou ministra vnitra ČSR jako pořádková jednotka v síle jednoho praporu.

Oproti jiným základním školám VB byla výuka u PÚ VB podstatně rozšířena o výuku odborných předmětů, zavedena byla mj. i výuka psychologie, a byl kladen důraz na fyzickou zdatnost a odbornou přípravu v řízení motorových vozidel v rozsahu oprávnění skupiny B, C, D.⁴¹

K 1. 9. 1971 byl zahájen III. běh. Nastoupilo celkem 390 příslušníků a příslušníci I. běhu, kteří nastoupili k 1. 9. 1970, byli vyřazeni k 1. 3. 1972, příslušníci II. běhu, kteří nastoupili k 1. 3. 1971, byli vyřazeni k 1. 9. 1972.⁴² Z vyřazených příslušníků od PP VB se rekrutovaly výkonné posily u složek VB.

K 1. 9. 1972 bylo ve štábu a štábních útvech PP – VB obsazeno celkem 348 míst z plánovaného počtu 400. Z 348 obsazených funkčních míst mělo dosažené vysokoškolské vzdělání 17 příslušníků, středoškolské 147 příslušníků a základní vzdělání 184 příslušníků. V průběhu následujících let mělo tedy dojít ještě k obsazení 52 míst na těchto útvech PP – VB.⁴³

V této době výstroj příslušníka PP VB vypadala už tak, jak si ji pamatujeme zejména ze zásahu na Národní třídě v Praze dne 17. listopadu 1989: stejnokroj SNB v barvě olivy, dlouhý plášť, boty vzor 60, opasek, bílá přilba SNB, ochranná maska, ochranné brýle.⁴⁴

Nařízením ministra vnitra ČSSR č. 7 z roku 1972 byl zřízen rezortní odznak pohotovostních útvarů VB a stanoveny podmínky pro jeho udělování a nošení. Podle tohoto nařízení byl odznak přidělován všem příslušníkům SNB zařazeným k pohotovostnímu útvaru VB, kteří byli povinni nosit ho na služebním stejnokroji (po vyřazení od PÚ VB si příslušník odznak ponechá, může jej však nosit jen při slavnostních příležitostech).⁴⁵

Od 1. ledna 1972 do 30. listopadu 1972 proběhlo celkem 30 akcí (ochrana vládních tras, významné oslavy, sportovní a bezpečnostní akce), do kterých byli nasazeni příslušníci PP VB (summa summarum 34 114 příslušníků).⁴⁶

Dne 23. února 1974 o 9. hodině dopolední bylo slavnostně zahájeno otevření nově vybudovaného areálu pro Pohotovostní pluk VB ČSR v Praze-Hrdlořezích. Výstavba areálu byla schválena usnesením předsednictva vlády ČSSR č. 122 ze dne 1971, následně bylo

⁴¹ AMV Kanice, f. H 2-1, II. díl, kart. č. 21, i. č. 79.

⁴² AMV Kanice, f. A 2/3, i.č. 1291.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ AMV Kanice, f. H 2-1, II. díl, kart. č. 30, i. č. 143.

⁴⁵ AMV Kanice, f. A 2/3, i.č. 625.

⁴⁶ AMV Kanice, př. č. 1314–1316/84, balík č. 33.

započato s výstavbou a náklady ke sklonku roku 1972 činily cca 180 milionů Kčs.⁴⁷

Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 20 ze dne 30. 12. 1975 přešel Pohotovostní pluk VB ČSR k 1. 1. 1976 do přímé podřízenosti ministra vnitra ČSR. Pouze některé vymezené pravomoci byly přeneseny na náměstka ministra vnitra ČSR.⁴⁸

Dne 2. února 1977 vydal velitel Pohotovostního pluku VB ČSR nařízení k provádění praktického výkonu služby u KS SNB v rámci ČSR, které upravovalo organizaci a způsob provádění praktického výkonu služby frekventantů PP VB ČSR u SVB jednotlivých KS SNB.

Zařazení frekventantů se mělo provádět podle předem zpracovaného a schváleného plánu, a to tak, aby každý byl zařazen po dobu jednoho měsíce v dopravní službě, jeden měsíc ve hlídkové službě a tři měsíce u výkonného příslušníka s územní a objektovou pravomocí.⁴⁹

13. března 1977 zemřel ve věku sedmdesáti let významný český myslitel, univerzitní profesor, „*kníže českých filozofů*“ a chartista prof. Jan Patočka. Vládní garnitura se obávala, aby se jeho pohřeb neproměnil ve velkou demonstraci. Byla proto přijata řada bezpečnostních opatření.

Již 15. března 1977 vydal velitel Pohotovostního pluku plk. Jaroslav Veishaipl organizační pokyny k zajištění akce „Pohřeb“. Ve dnech od 15. března (od 22. hodiny) do 16. března (od 7. hodiny) měli být vyčleněni k dispozici MS VB Praha příslušníci PP – VB z 3. a 4. praporu v počtu 50–100 spolu s příslušnou výstrojí a výzbrojí.⁵⁰

Ke dni 1. července 1977 byl odvolán z funkce velitele Pohotovostního pluku VB ČSR plk. Jaroslav Veishaipl a vedením pluku byl dočasně pověřen dosavadní 1. zástupce a náčelník štábu plk. Jan Kovařík.⁵¹

V době předání funkce velitele plk. Veishaiplem vypadala organizační struktura Pohotovostního pluku VB ČSR takto:

1. velitel Pohotovostního pluku VB ČSR
2. první zástupce velitele Pohotovostního pluku VB ČSR a současně náčelník štábu
3. zástupce velitele Pohotovostního pluku VB ČSR pro politicko-výchovnou práci
4. zástupce velitele Pohotovostního pluku VB ČSR pro výuku
5. zástupce velitele Pohotovostního pluku VB ČSR pro věci technické
6. zástupce velitele Pohotovostního pluku VB ČSR pro týl
7. kádrové oddělení
8. štáb pluku
 - a) skupina obrany
 - b) operační oddělení

⁴⁷ AMV Kanice, př. č. 1314–1316/84, balík č. 33 a f. H 2-1, II. díl, kart. č. 30, i. č. 146.

⁴⁸ AMV Kanice, př. č. 1506/85, balík č. 1.

⁴⁹ AMV Kanice, př. č. 1314–1316/84, balík č. 35.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Jan Kovařík (nar. v roce 1928) byl po dohodě s MNO v roce 1971 propuštěn ze služebního poměru vojáka z povolání a převeden do služebního poměru příslušníka SNB, zároveň byl jmenován do hodnosti podplukovníka a ustanoven náčelníkem štábu PP VB ČSR (AMV Kanice, PS).

- c) plánovací oddělení
 - d) vnitřní oddělení
 - e) spojovací oddělení
9. politickovýchovné oddělení
10. školské oddělení
- a) katedra marxismu–leninismu
 - b) katedra odborně-bezpečnostní přípravy
 - c) katedra československého socialistického práva
 - d) katedra tělesné a bojové přípravy
 - e) předmětová skupina odborně-vzdělávacích předmětů
 - f) katedra všeobecně-vzdělávacích předmětů
11. technická služba
- a) oddělení bojové a operativní techniky
 - b) dopravní oddělení
 - c) autodílny
 - d) dopravní rota
12. týlová služba
- a) intendantní oddělení
 - b) proviantní oddělení
 - c) kuchyň a jídelna
 - d) ubytovací oddělení
 - e) finanční a plánovací oddělení
13. zdravotnická služba
14. zásahové jednotky
- a) 1. prapor
 - b) 2. prapor
 - c) 3. prapor
 - d) 4. prapor.

Každý prapor sestával ze tří zásahových rot, přičemž zásahová rota u 1., 2. a 3. praporu se skládala ze čtyř čet, u 4. praporu ze dvou čet. Velitelé praporů byli přímo podřízeni veliteli PP VB ČSR.⁵²

Co se týče početních stavů a kádrového obsazení, byl v roce 1977 ve stálém stavu z plánovaného počtu 416 celkem skutečný počet 379, u frekventantů z plánovaného počtu 1 200 bylo ve skutečném stavu celkem 1 179 a mezi občanskými zaměstnanci z plánovaného počtu 113 bylo ve skutečném stavu celkem 100 osob.⁵³

Dočasné pověření plk. Jana Kovaříka výkonem funkce velitele Pohotovostního pluku

⁵² AMV Kanice, př. č. 1314-1316/84, balík č. 35.

⁵³ AMV Kanice, př. č. 1506/85, balík č. 1.

VB ČSR trvalo od 1. července 1977 do října 1977. Na aktivu služebních funkcionářů PP VB ČSR, který se konal 3. října 1977, byl na ústní rozkaz ministra vnitra ČSR plk. Jan Kovařík zbaven dočasného velení Pohotovostního pluku a do funkce velitele Pohotovostního pluku VB ČSR dnem 1. října 1977 byl ustanoven pplk. Miroslav Tůma.⁵⁴

18. října 1977 vydal federální ministr vnitra nařízení č. 32, které obsahovalo směrnice pro činnost SNB při likvidaci tzv. záškodnických, teroristických a jiných nebezpečných ozbrojených skupin.⁵⁵

V odstavci II čl. 4 je řečeno, že likvidaci nepřátelských skupin provádějí mimo určené pořádkové jednotky SNB, které jsou trvale organizovány jako základní taktické mobilní jednotky, také v síle jednoho praporu příslušníci Pohotovostního pluku VB ČSR pro území ČSSR. Organizaci pořádkových jednotek SNB u pohotovostních útvarů VB schvaluje příslušný náměstek národních ministrů vnitra a návrh organizace musí obsahovat kromě sil a prostředků i funkční obsazení rozhodujících velitelských funkcí.

V návaznosti na toto nařízení federálního ministra z roku 1977 vydal velitel Pohotovostního pluku VB ČSR rozkaz č. 49 ze dne 24. května 1979, kterým vyjádřil své stanovisko k úkolům a k organizaci pořádkové jednotky PP VB ČSR.⁵⁶

Podle tohoto rozkazu se pořádková jednotka u PP VB ČSR řídí typovými projekty bezpečnostního opatření pro činnost SNB a spolupodílí se:

- v případech pasivního a aktivního únosu letadel,
- při organizování ochrany cizích zastupitelských úřadů,
- při výskytu nepřátelských skupin,
- při výskytu výroby a rozšiřování protizákonných písemností a v případech teroru.

Pořádková jednotka SNB u Pohotovostního pluku VB ČSR je organizována v síle praporu takto:

- velitel praporu,
- štáb velitele praporu,
- tři roty schopné samostatného zásahu.

Velitelem pořádkové jednotky SNB PP VB ČSR je určen velitel toho praporu, který je právě v pohotovosti.

O nasazení pořádkové jednotky PP VB ČSR v době mimo MBO rozhoduje ministr vnitra ČSR nebo jím pověřený náměstek.

Komplexní příprava frekventantů zařazených do pořádkové jednotky PP VB ČSR musí být zahrnuta do učebních plánů a osnov bojové přípravy, vzhledem k tomu, že je kladen

⁵⁴ Miroslav Tůma byl KR MV ČSSR č. 257 ze dne 30. 9. 1977 propuštěn ze služebního poměru vojáka z povolání, KR MV ČSR č. 454 ze dne 30. 9. 1977 přijat do služebního poměru příslušníka SNB a zároveň jmenován do hodnosti podplukovníka a ustanoven do funkce velitele Pohotovostního pluku VB ČSR; k 1. prosinci 1977 byl povýšen do hodnosti plukovníka, později ukončil studium na právnické fakultě UK v Praze a získal titul JUDr. (AMV Kanice, PS).

⁵⁵ AMV Kanice, f. RV, i. č. 83.

⁵⁶ AMV Kanice, př. č. 1748/88, balík č. 3.

především důraz na jejich střeleckou a fyzickou přípravu. Výběr z řad frekventantů musí proběhnout již ve výcvikovém středisku v době náhradní vojenské služby a vyřazení příslušníci z PP VB ČSR budou zařazováni do pořádkových jednotek SNB u krajských správ.

O rok později, 6. června 1980, vydal velitel Pohotovostního pluku VB ČSR v příloze č. 2 ke svému rozkazu č. 49/79 směrnice pro činnost speciální skupiny PP VB ČSR.⁵⁷

Na základě těchto směrnic je speciální skupina PP VB ČSR nasazována k přímému střetu s nepřátelskými skupinami na území ČSR po souhlasu ministra vnitra ČSR, v době MBO po souhlasu ministra vnitra ČSSR. Do 30 minut od doby zpohotovění musí být skupina připravena k výjezdu.

Platnost rozkazu velitele Pohotovostního pluku VB ČSR č. 49 z roku 1979 byla zrušena nově vydaným rozkazem velitele Pohotovostního pluku č. 14 ze dne 10. března 1982, kterým byly vydány směrnice pro činnost pořádkové jednotky PP VB ČSR a speciální skupiny PP VB ČSR k likvidaci tzv. nepřátelských skupin.⁵⁸

V roce 1978, v souvislosti s blížícím se 10. výročím invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa, byla přijata rozkazem velitele PP VB ČSR č. 73 ze dne 11. srpna 1978 mimořádná bezpečnostní opatření, podle nichž byl PP VB ČSR v době MBO přeřazen do zálohy ministra vnitra ČSSR. V době od 19. srpna do 22. srpna 1978 byl vyčleněn jeden prapor PP VB ČSR k potřebě federálního ministerstva vnitra, který bude okamžitě připraven k přesunu a případnému zákroku do velkých měst na území Československa. Ve dnech 18. až 22. ledna 1978 bylo vyčleněno z PP VB ČSR k posílení výkonu služby pro městskou správu VB Praha celkem 200 příslušníků a zároveň obrněné transportéry, které v těchto dnech projížděly Prahou.⁵⁹

Dne 3. září 1979 rozkazem č. 74 vydal velitel Pohotovostního pluku VB ČSR pokyny k úpravě adresy a k bližšímu označení pracovišť PP VB ČSR.⁶⁰ Pohotovostnímu pluku VB ČSR nadále zůstala přidělená spisová značka PP, ale od vydání tohoto rozkazu se nadále v číslech jednacích neměla psát doposud užívaná zkratka VB; číslo jednacích získalo následující podobu: PP, pomlčka, číslo jednacích, za lomítkem bližší označení pracoviště, pomlčka, rok vzniku písemnosti. Označení jednotlivých pracovišť Pohotovostního pluku VB ČSR ve spisové značce bylo následující:

- písemnosti velitele PP VB ČSR / 01
- písemnosti I. zástupce velitele pluku - náčelníka štábu / 02 -
- písemnosti ZVP pro politicko-výchovnou práci / PVO -
- písemnosti ZVP pro výuku / Sk -
- písemnosti ZVP pro věci technické / T -
- písemnosti ZVP pro týl / H -

⁵⁷ AMV Kanice, př. č. 1748/88, balík č. 3.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ AMV Kanice, př. 1314–1316/84, balík č. 29.

⁶⁰ AMV Kanice, př. č. 1506/85, balík č. 3.

– písemnosti operačního oddělení	/ O -
– písemnosti skupiny obrany	/ ZU -
– písemnosti vnitřního oddělení	/ SV -
– písemnosti spojovacího oddělení	/ S -
– písemnosti kádrového oddělení	/ K -
– písemnosti zdravotního oddělení	/ Zdr -
– písemnosti oddělení stížností a oznámení občanů	/ St -
– písemnosti dopravního oddělení	/ TD -
– písemnosti dopravní roty	/ TR -
– písemnosti oddělení bojové a operativní techniky	/ TZ -
– písemnosti finančního a plánovacího oddělení	/ HF -
– písemnosti proviantního oddělení	/ HP -
– písemnosti intendantního oddělení	/ HI -
– písemnosti ubytovacího oddělení	/ HU -
– písemnosti 1. praporu	/ 1 -
– písemnosti 2. praporu	/ 2
– písemnosti 3. praporu	/ 3
– písemnosti Rady klubu	/ W -
– písemnosti poradní komise	/ PK -
– písemnosti úrazové komise	/ UK -
– písemnosti náhradové komise	/ NK -

Adresa pro služební i soukromý poštovní styk v plném znění nesla označení pro místo určení Praha 91, PS 3, přičemž označení pro 1. prapor bylo v PS 3 za lomítkem U, pro 2. prapor písmeno V a pro 3. prapor písmeno X.

V této době vypadala organizační struktura Pohotovostního pluku VB ČSR následovně.

Veliteli Pohotovostního pluku byli přímo podřízeni jeho zástupci:

1. zástupce VPP a náčelník štábu, jemu byla podřízena

- skupina obrany
- operační oddělení
- plánovací oddělení
- vnitřní oddělení
- spojovací oddělení

2. zástupce VPP pro politickovýchovnou práci, jemu bylo podřízeno

- oddělení politickovýchovné práce
- plukovní výbor SSM

3. zástupce VPP pro výuku, jemu bylo podřízeno

- školské oddělení

- katedra marxismu-leninismu
 - katedra odborné bezpečnostní přípravy
 - katedra československého socialistického práva
 - katedra bojové a tělesné přípravy
 - katedra všeobecněvzdělávacích předmětů
4. zástupce VPP pro věci technické, jemu podléhalo
- oddělení bojové a operativní techniky
 - dopravní oddělení
 - dopravní rota (1., 2. a 3. četa)
5. zástupce VPP pro týl, jemu bylo podřízeno
- intendantní oddělení
 - proviantní oddělení
 - ubytovací oddělení
 - finanční a plánovací oddělení

Dále veliteli PP VB ČSR podléhalo kádrové oddělení a zdravotnická služba a v jeho přímé podřízenosti byli taktéž velitelé 1., 2. a 3. praporu. Každý prapor měl tři zásahové roty a zásahová rota čtyři čety.⁶¹

Třídní a věková struktura všech příslušníků PP VB ČSR vypadala k 31. prosinci 1980 následovně: z dělnických a rolnických rodin pocházelo celkem 278 příslušníků, tj. 71 %, a co se týče věkové struktury příslušníků PP VB ČSR, procentuálně nejvyšší počet se týkal příslušníků ve věku od 26–30 let (28,2 %) a procentuálně nejmenší počet se týkal příslušníků ve věkové kategorii 46–50 let (4,3 %).⁶²

Při jednání se svými nadřízenými dne 26. února 1981 pracovně a zdravotně vyčerpaný dosavadní velitel Pohotovostního pluku VB ČSR plk. JUDr. Miroslav Tůma emočně selhal a byl posléze ústním rozkazem ministra vnitra ČSR odvolán ke dni 20. března 1981 z funkce velitele Pohotovostního pluku VB ČSR. K témuž dni byl dočasně pověřen výkonem této funkce dosavadní 1. zástupce PP VB ČSR a náčelník štábu plk. Jan Kovařík.⁶³

Rozkazem velitele Pohotovostního pluku č. 92 ze dne 1. září 1982 byl vydán *Organizační řád* PP VB ČSR.⁶⁴

Organizační struktura PP VB ČSR vypadala takto:

1. velitel Pohotovostního pluku VB ČSR
2. první zástupce velitele PP VB ČSR a náčelník štábu
3. zástupce velitele PP VB ČSR pro politickovýchovnou práci
4. zástupce velitele PP VB ČSR pro výuku
5. zástupce velitele PP VB ČSR pro věci technické

⁶¹ AMV Kanice, př. č. 1506/85, balík č. 1.

⁶² AMV Kanice, př. č. 1748/88, balík č. 3.

⁶³ AMV Kanice, př. č. 2025–2052/91, balík č. 8.

⁶⁴ AMV Kanice, př. č. 2025–2052/91, balík č. 9.

6. zástupce velitele PP VB ČSR pro týl
7. kádrové oddělení
8. štáb pluku
 - a) skupina obrany
 - b) operačně plánovací oddělení
 - c) vnitřní oddělení
 - d) spojovací oddělení
9. politickovýchovné oddělení
10. školské oddělení
 - a) katedra marxismu-leninismu
 - b) katedra odborně-bezpečnostní přípravy
 - c) katedra československého socialistického práva
 - d) katedra bojové a tělesné přípravy
 - e) katedra všeobecněvzdělávacích předmětů
11. technické služby
 - a) oddělení bojové a operativní techniky
 - b) dopravní oddělení
 - autodílny
 - c) dopravní rota
12. týlové služby
 - a) intendantní oddělení
 - b) proviantní oddělení
 - kuchyň a jídelna
 - c) ubytovací oddělení
 - d) finanční a plánovací oddělení
13. zdravotnická služba
 - a) ambulantní a lůžková část
 - b) stomatologická část
14. zásahové jednotky
 - a) 1. prapor
 - b) 2. prapor
 - c) 3. prapor

Velitel PP VB ČSR byl přímo podřízen ministru vnitra ČSR, v době mimořádného ohrožení klidu a veřejného pořádku federálnímu ministru vnitra. Velitel PP VB ČSR řídil činnost svých zástupců, náčelníka kádrového oddělení, hlavního lékaře a velitelů praporů, zastupoval PP VB ČSR navenek.

Stálým poradním orgánem velitele PP VB ČSR je štáb velitele, zvláštní komise, výběrová komise, pedagogická rada, komise pro posuzování náhrad škod, úrazová komise,

komise vynálezecko-zlepšovateľského hnutí, racionalizační komise, bytová komise, patronátní komise, rekreační komise, komise bezpečnosti práce a Rada klubu.

Pohotovostní pluk VB ČSR při zabezpečování úkolů spadajících do společné působnosti ČSSR a ČSR nebo při zajišťování úkolů spadajících do výlučné působnosti federálního ministerstva vnitra v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti měl v této oblasti spolupracovat s příslušnými útvary federálního ministerstva vnitra.

KR MV ČSR č. 592 ze dne 28. prosince 1983 byl plk. Jan Kovařík ke dni 31. 12. 1983 přeřazen do zálohy pro věkově starší příslušníky a ke dni 1. března 1984 byl jmenován do funkce velitele Pohotovostního pluku mjr. JUDr. Břetislav Zdráhala.⁶⁵

V době, kdy byl ustanoven do funkce velitele PP VB ČSR mjr. JUDr. Břetislav Zdráhala, ve stálém stavu z plánovaného počtu 400 bylo 393 příslušníků, z plánovaného počtu 1 200 frekventantů 1 158 osob a z plánovaného stavu 110 občanských zaměstnanců celkem 101.⁶⁶

Ve 2. polovině 80. let zpracovala operační kancelář Hlavního velitelství VB ČSR podrobné materiály na základě analýz všech operací provedených v letech 1980–82 orgány Veřejné bezpečnosti. Vypracovaný rozbor měl sloužit k zdokonalení strategie a taktiky, k výběru použití adekvátní techniky a i k určité předvídatosti zákonitosti v chování sročeného davu při zásahu „*v organizovaných antisocialistických ilegálních pouličních událostech jako formě veřejného pořádku cestou malých pohyblivých agresivních skupin mladých útočníků a velmi mladých lidí*“.⁶⁷

Tyto materiály zaslané Pohotovostnímu pluku VB ČSR sloužily jako učební pomůcka na katedře bojové a technické přípravy.

Až do poloviny roku 1988 Pohotovostní pluk VB ČSR plnil v tichosti a v podstatě bez problémů ony tři základní úkoly dané mu při jeho vzniku, to znamená:

- a) vytvářet stálou pohotovost příslušníků a technických prostředků ke zvládnutí mimořádných událostí, demonstrací a porušování veřejného pořádku velkými skupinami lidí;
- b) posilovat výkon bezpečnostní služby VB ve velkých městech při velkých soustředěních obyvatelstva;
- c) plnit funkci odborné nástupní školy pro příslušníky zařazené u PP VB.

Frekventanti přijatí k PP VB ČSR s maturitním vzděláním byli vyřazováni po 19 měsících a frekventanti se základním vzděláním po 23 měsících. Délka pobytu u PP VB ČSR se započítávala do délky základní vojenské služby.

V prvních letech své existence plnil Pohotovostní pluk VB ČSR úlohu základní školy SNB, od roku 1974 též úkoly střední odborné školy ukončené maturitní zkouškou. Tímto způsobem bylo připraveno pro praktický výkon služby celkem přes 13 000 příslušníků, z toho

⁶⁵ V době, kdy byl Břetislav Zdráhala (nar. v roce 1943) ustaven do funkce velitele PP VB ČSR, byl ve služebním poměru u MV celkem 20 let (AMV Kanice, PS).

⁶⁶ AMV Kanice, př. č. 2025–2052/91, balík č. 1.

⁶⁷ AMV Kanice, př. č. 2676/95, balík č. 1.

více jak 6 000 jich získalo úplné střední vzdělání.⁶⁸

Hlavním posláním Pohotovostního pluku VB ČSR byla výchova a příprava mladých příslušníků pro přímý výkon služby u Veřejné bezpečnosti. Kromě tohoto úkolu byl Pohotovostní pluk VB ČSR využíván zejména k posílení výkonu služby na územních útvarech SNB při konání významných společenských, kulturních a sportovních akcí.

Negativní obraz Pohotovostního pluku VB ČSR se začal ve veřejnosti vytvářet zhruba od poloviny roku 1988, kdy byli příslušníci PP VB ČSR povolováni k posilování bezpečnostních opatření na území hlavního města Prahy.⁶⁹

V roce 1988 vyčleňoval Pohotovostní pluk VB ČSR příslušníky k posílení bezpečnostních opatření pro potřebu Správy hlavního města Prahy a Středočeského kraje na základě rozkazu ministra vnitra ČSR č. 15/87. Nad rámec tohoto rozkazu poskytl Pohotovostní pluk VB ČSR v době od 1. ledna do 23. listopadu 1988 své síly a prostředky celkem 14×. Nejvíce bylo vyčleněno příslušníků Pohotovostního pluku VB ČSR v době MBO ve dnech 19. – 22. srpna 1988 – 20. výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa (celkem 606 příslušníků a v celkovém počtu 9 487 hodin), dále pak v době 27. až 31. října 1988 (celkem 700 příslušníků, 14 366 hodin) a při anežské pouti v Praze ve dnech 5. až 7. března (celkem 410 příslušníků a 4 912 hodin).⁷⁰

Z obav z projevů stále více rostoucí nespokojenosti s vládnoucí mocí nařídil 1. náměstek ministra vnitra ČSR veliteli Pohotovostního pluku VB ČSR pravidelně kontrolovat připravenost a procvičenost pořádkových jednotek PP VB ČSR. O situaci měl být nadřízený orgán velitelem PP VB ČSR pravidelně informován.

Velitel PP VB ČSR nařídil provést v měsíci březnu 1989 pravidelné pololetní secvičné u 1. a 2. praporu, v dubnu pak secvičné obou praporů jako celku a poté provést opakovací secvičné všech tří praporů. Při těchto akcích byly nacvičovány různé varianty zásahu: jednak s použitím vodních děl a obrněných transportérů, jednak bez těchto prostředků, jednak i kombinované. Z taktického hlediska byly nacvičovány klasické vytlačovací varianty, pak varianta „RUKÁV“ (obklíčení a vytlačení demonstrantů do přílehlých prostor) a varianta „VAJÍČKO“ (obklíčení demonstrantů na místě a jejich postupné předvádění).⁷¹

Rozkazem federálního ministra vnitra č. 9 z roku 1989 byl vyhlášen III. stupeň MBO od 16. hodiny dne 15. srpna 1989 do 8. hodiny ranní dne 23. srpna 1989. Na základě tohoto rozkazu vydal velitel PP VB ČSR rozkaz č. 59/89, kterým uvedl jednotky, štáb, školský útvar a služby PP VB ČSR do pohotovosti.⁷²

21. srpna 1989 se začali scházet demonstranti v horní části Václavského náměstí a

⁶⁸ AMV Kanice, př. č. 3005–3007/00, balík č. 17.

⁶⁹ Zásahy PP VB ČSR formálně umožnila vyhláška Národního výboru města Prahy č. 6 z 20. 10. 1988, která zakazovala konat veřejná shromáždění s výjimkou oficiálních shromáždění pořádaných orgány Národní fronty a organizacemi v ní sdruženými v tzv. Pražské památkové rezervaci, která zahrnovala zejména Václavské a Staroměstské náměstí (AMV Kanice, př. č. 3005–3007/00, balík č. 17).

⁷⁰ AMV Kanice, př. č. 2025–2052/91, balík č. 8.

⁷¹ AMV Kanice, př. č. 2676/95, balík č. 1.

⁷² AMV Kanice, př. č. 2676/95, balík č. 2.

pak před budovou bývalého ČKD v dolní části Václavského náměstí u pěší zóny. Před 17. hodinou byla do tohoto prostoru nasazena pořádková jednotka PP VB ČSR. Kolem 16. hodiny byl proveden 2. praporem PP VB ČSR zákrok v prostoru Václavského náměstí, při něm bylo zadrženo celkem 40 osob. Po 20. hodině byla provedena 1. praporem úplná uzávěra Václavského náměstí. Po 22. hodině byla obnovena v místě zákroku individuální a hromadná doprava. Ve své zprávě ze dne 29. srpna 1989, zaslané českému ministru vnitra, hodnotil velitel PP VB ČSR zákrok jednotek PP VB ČSR proti demonstrantům dne 21. srpna 1989 pozitivně a konstatoval, že „*byl proveden organizovaně pod jednotným velením, byl rychlý, dynamický a důrazný, avšak na korektní profesionální úrovni, nebylo použito žádných posilových technických prostředků.*“⁷³

Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 14 ze dne 4. října 1989 byl vyhlášen III. stupeň MBO na období od 8. hodiny dne 25. října 1989 do 8. hodiny dne 30. října 1989. Rozkazem velitele PP VB ČSR byly uvedeny do 100% pohotovosti jednotky, dopravní rota a další součásti PP VB ČSR. V odpoledních hodinách dne 28. října 1989 ve vzdálenějším prostoru od Václavského náměstí zaujaly stanoviště 1. a 3. prapor a 1. prapor PP VB ČSR byl uveden do stavu bojové pohotovosti. Kolem 15. hodiny bylo rozhodnuto o provedení uzávěru celého Václavského náměstí 3. praporem. Demonstranti se postupně přesouvali z Václavského náměstí do přilehlých ulic, 3. prapor nadále zajišťoval prostor Václavského náměstí, 1. a 2. prapor byly podle potřeby operativně přesunovány do okolních ulic. Po 21. hodině byla činnost PP VB ČSR ukončena a jednotky se vrátily na základnu.⁷⁴

Zásahu proti studentům dne 17. listopadu 1989 v Praze se zúčastnily tři prapory PP VB ČSR. Zásah trval zhruba šest hodin. Pokyn k návratu na základnu byl vydán postupně nejprve ve 21.45 hodin 2. praporu, ve 22.10 hodin 3. praporu a ve 22.15 hodin 1. praporu.⁷⁵

Jakkoliv se předchozí zásahy PP VB ČSR obešly bez velkého násilí, 17. listopadu 1989 se zákrok PP VB ČSR proti demonstrujícím studentům vystupňoval do neurvalé brutality. Skandující dav označil PP VB ČSR za „*Jakešovo gestapo*“⁷⁶ a veřejné mínění nejenže odsoudilo samotný zákrok, ale v pozdějších dnech, kdy se politická situace vyjasnila, přímo zpochybnilo samotnou existenci PP VB ČSR.

Aby dala patinu jakési právní zákonnosti zásahu PP VB ČSR dne 17. listopadu 1989, začala Vojenská obvodová prokuratura v Praze s přešetřováním zákroku 17. listopadu 1989 a dne 5. prosince 1989 se obrátila dopisem na velitele PP VB ČSR s tím, aby byli jednotlivě vyslechnuti všichni zakročující příslušníci PP VB ČSR, kteří tvořili uzávěru na Národní třídě před křižovatkou Spálená ulice – Pernštýn „*vzhledem k dosavadní důkazní situaci a mimořádné povaze věci*“.⁷⁷

Avšak ani tento v té době již zoufalý krok Vojenské obvodové prokuratury další

⁷³ AMV Kanice, př. č. 2676/95, balík č. 2.

⁷⁴ AMV Kanice, př. č. 2676/95, balík č. 1.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ AMV Kanice, př. č. 2676/95, balík č. 1.

existenci PP VB ČSR nemohl zachránit. Po 24. listopadu 1989 byly dny PP VB ČSR sečteny.

Usnesení vlády ČSR č. 3 ze dne 10. ledna 1990 rozhodlo o zrušení PP VB ČSR a zřízení odborné nástupní školy VB pro ČSR.⁷⁸

Usnesení vlády Československé socialistické republiky č. 128 ze dne 26. února 1990 odsouhlasilo zrušení pohotovostních útvarů Veřejné bezpečnosti v České i Slovenské socialistické republice a zřízení odborných nástupních škol Veřejné bezpečnosti národními ministry vnitra.⁷⁹

Odborná nástupní škola VB pro ČSR byla zřízena 1. března rozkazem ministra vnitra ČSR č. 10 ze dne 27. února 1990.⁸⁰

Stávající technické prostředky, kterými disponoval PP VB ČSR, měly být převedeny jednak do správy ČSLA a jednak požárních sborů.

Poslední velitel Pohotovostního pluku, za něhož probíhaly zákroky proti demonstrantům od 2. poloviny roku 1988 a zejména brutální zákrok proti demonstrujícím studentům na Václavském náměstí dne 17. listopadu 1989, v roce 1990 tvrdil, že pouze plnil rozkazy nadřízených orgánů a s řešením politické situace zákroky svých podřízených „*vnitřně nesouhlasil*“.⁸¹ Přesto však, že žil už od roku 1988, eufemisticky řečeno, ve vnitřní rozpolcenosti, dokázal řídit Pohotovostní pluk VB ČSR a posílat jeho příslušníky k takovým zákrokům, o nichž musel vědět, že se neobejdou bez použití silových prostředků.

Na základě stanoviska občanské komise ze dne 17. května 1990 byl KR MV ČSR č. 418 ze dne 4. června 1990 propuštěn ze služebního poměru.⁸²

Nihil novi sub sole. Historie, ta velká učitelka života, nám poskytuje mnoho příkladů z minulosti dávné, ale i velmi blízké, kdy člověk, aby nemusel přiznat své spolupodílnictví na odsouzeníhodných činech, se často zaštiťoval tvrzením, že přece on nic špatného nedělal, jen plnil vůli a rozkazy těch druhých.

⁷⁸ AMV Kanice, př. č. 3005–3007/00, balík č. 17.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ AMV Kanice, PS.

⁸² Tamtéž.

SEZNAM ZKRATEK

CO	Civilní obrana
KR	kádrový rozkaz
KS SNB	krajská správa Sboru národní bezpečnosti
MS	městská správa
MZA	Moravský zemský archiv
PP VB	Pohotovostní pluk Veřejné bezpečnosti
př. č.	přírůstek číslo
PÚ VB	Pohotovostní útvar Veřejné bezpečnosti
RMV	rozkaz ministra vnitra
SVB	Správa Veřejné bezpečnosti